

**INSTYTUT
EMERYTALNY**

IKE+ czy ZUS – co wybrać po likwidacji OFE?

Ekspertyza Instytutu Emerytalnego

Warszawa, marzec 2021 r.

Spis treści

Autorzy oraz cele Ekspertyzy	2
Wybrane założenia likwidacji OFE	3
Główne zasady i konsekwencje przekazania środków z OFE na IKE+ oraz do ZUS	4
Harmonogram likwidacji OFE	5
Polityka inwestycyjna i wypłaty z IKE+	6
Waloryzacja i wypłaty z konta w ZUS	7
Przykładowe wybory członków OFE	9
Porównanie wybranych aspektów IKE+/ZUS	10
Podsumowanie	13

Autorzy oraz cele Ekspertyzy

Niniejsza Ekspertyza pt. IKE+ czy ZUS – co wybrać po likwidacji OFE? została przygotowana przez ekspertów Instytutu Emerytalnego. Przedstawione w Ekspertyzie ustalenia są efektem dokonanej eksperckiej analizy rządowego projektu ustawy likwidującej OFE (druk sejmowy 1005) w świetle uwarunkowań prawnych i ekonomicznych. Odzwierciedlają one stan wiedzy autorów na dzień 29 marca 2021 roku.

Celem opracowania jest zwięźle przedstawienie projektowanych zmian w systemie emerytalnym w zakresie likwidacji Otwartych Funduszy Emerytalnych (OFE) oraz wskazanie czynników determinujących oraz konsekwencji wyboru przez członków OFE dalszego oszczędzania w formie IKE+ albo przeniesienia ich środków na konto w ZUS. Ambicją autorów Ekspertyzy jest, aby była ona pomocna w podejmowaniu indywidualnych decyzji przez członków OFE. Będzie to bowiem istotna decyzja do podjęcia przez ponad 15,5 mln członków OFE, z których każdy posiada zgromadzone aktywa statystycznie w wysokości około 10 000 złotych. To będzie bardzo ważna decyzja.

dr Antoni Kolek
Prezes
Instytutu Emerytalnego

dr Marcin Wojewódka
Wiceprezes
Instytutu Emerytalnego

Grzegorz Chłopek
Ekspert
Instytutu Emerytalnego

Wybrane założenia likwidacji OFE

Projekt ustawy likwidującej Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE) zakłada przekształcenie ich w Specjalistyczne Fundusze Inwestycyjne Otwarte (SFIO), w ramach których będą prowadzone Indywidualne Konta Emerytalne (IKE+). Zmiana będzie wiązała się z indywidualną decyzją każdego członka OFE w tym zakresie, czy jego środki trafią automatycznie na IKE+ (pomniejszone o 15% tzw. opłaty przekształceniowej), czy też trafią (w 100% bez jakichkolwiek potrąceń) na jego konto prowadzone w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS). Będzie to decyzja o charakterze jednorazowym, bez możliwości jej zmiany w przyszłości.

Ustawodawca zakłada ograniczony czas na podjęcie przez członków OFE powyższej decyzji. Zgodnie z projektem będzie to okres od dnia 1 czerwca 2021 roku do dnia 2 sierpnia 2021 roku.

Opcją domyślną, niewymagającą żadnej aktywności członka OFE, będzie przekształcenie w IKE+. Natomiast decyzja o przekazaniu środków do ZUS wymagać już będzie podjęcia działania przez danego członka OFE w postaci złożenia odpowiedniej deklaracji.

Ustawodawca w ten sposób niejako „zachęca” członków OFE do biernego przekształcenia w IKE+, stosując w tym zakresie doświadczenia ekonomii behawioralnej. Dzięki zastosowaniu takiego mechanizmu powinno nastąpić wzmocnienie możliwości budowania prywatnych oszczędności emerytalnych w Polsce. Należy przy tym zaznaczyć, że po likwidacji OFE całość do tej pory opłacanych przez daną osobę składek na ubezpieczenia społeczne będzie trafiała do ZUS, natomiast IKE+ nie będzie zasilane nowymi wpłatami przez ich posiadaczy.

Główne zasady i konsekwencje przekazania środków z OFE na IKE+ oraz do ZUS

Planowane domyślne przeniesienie środków z OFE na IKE+ będzie wiązało się koniecznością poniesienia przez członka OFE ciężaru 15% tzw. opłaty przekształceniowej. Opłata ta zostanie potrącona ze środków zgromadzonych przez członka OFE. Ustawodawca planuje, że w dniu 3 stycznia 2022 roku taka opłata zostanie naliczona od aktywów tych wszystkich członków OFE, którzy do dnia 2 sierpnia 2021 roku nie złożyli deklaracji przeniesienia środków do ZUS oraz nie są osobami, które do dnia 31 października 2022 roku osiągną powszechny wiek emerytalny (60 lub 65 lat w zależności od płci).

Środki zgromadzone przez uczestnika na IKE+ stanowią jego prywatną własność, z pewnymi zastrzeżeniami. Środki zgromadzone na IKE+ będą podlegały dziedziczeniu na zasadach ogólnych, jednakże swoboda dysponowania nimi – np. w postaci wypłacenia – będzie ograniczona do czasu uzyskania przez uczestnika IKE+ wieku emerytalnego.

Natomiast w przypadku osób, które zdecydują o przeniesieniu środków zgromadzonych w OFE w całości na swoje konto w ZUS, środki przez nich zgromadzone w OFE zostaną „wirtualnie” zapisane na takim osobistym koncie prowadzonym w ZUS, gdzie zasilą już odkładane tam przez daną osobę przez lata składki na ubezpieczenie emerytalne. Jednakże same aktywa (co do zasady akcje, jakie były w OFE) trafią do Funduszu Rezerwy Demograficznej (FRD), który będzie nimi obracał.

Istotną konsekwencją przeniesienia środków z OFE do ZUS będzie utrata prawa do dziedziczenia tych środków, gdyż w przypadku śmierci ubezpieczonego w ZUS jego spadkobiercy co do zasady nie otrzymają tych środków wcześniej przeniesionych z OFE.

Harmonogram likwidacji OFE

Najważniejsze daty procesu likwidacji OFE

Polityka inwestycyjna i wypłaty z IKE+

Środki zgromadzone na IKE+ będą inwestowane w papiery wartościowe (akcje i obligacje) zgodnie z polityką inwestycyjną przewidzianą w ustawie likwidującej OFE. Uczestnik IKE+ nie będzie miał żadnego indywidualnego wpływu na tę politykę czy prawa wyboru opcji inwestycyjnej. Wszyscy będą co do zasady inwestowali w ten sam, z góry przewidziany sposób, z tym zastrzeżeniem, że zarządzające IKE+ SFIO będą zobowiązane realizować różne polityki inwestycyjne dla dwóch grup osób w zależności od wieku.

Można stwierdzić, że kobiety w wieku do 55. roku życia oraz mężczyźni do 60. roku życia będą inwestowali nieco bardziej ryzykownie, ale po przekroczeniu wieku wskazanego powyżej, SFIO będzie zobowiązane zapewnić w miarę bezpieczną politykę inwestycyjną dla takich środków. Zostanie to dokonane w postaci wprowadzenia tzw. wyodrębnionych bezpiecznych subfunduszy przedemerytalnych, do których będą trafiały środki każdej osoby na 5 lat przed nabyciem uprawnień emerytalnych w systemie powszechnym.

Inwestycje w ramach IKE+ będą bezpieczne, jednakże zawsze o wyniku inwestycji będzie decydowało wiele czynników. Z punktu widzenia uczestnika IKE+ nie można wykluczyć ani strat, ani też osiągnięcia ponadprzeciętnych zysków.

Wypłata środków z IKE+ będzie możliwa zarówno jednorazowo – po osiągnięciu przez uczestnika powszechnego wieku emerytalnego, jak też w ratach – w zależności od wyboru uczestnika IKE+.

Waloryzacja i wypłaty z konta w ZUS

W przypadku przeniesienia środków z OFE do ZUS, z uwagi na zastosowaną przez ustawodawcę konstrukcję prawną, środki te nie będą bezpośrednio inwestowane w imieniu i na rzecz osoby, która przeniosła tam swoje środki z OFE.

Kwota zgromadzona na koncie danej osoby w ZUS będzie podlegała corocznemu mechanizmowi tzw. waloryzacji, to jest „wirtualnego” dopisania do stanu konta określonego zwiększenia.

Wysokość waloryzacji konta w ZUS uzależniona jest obecnie od inflacji (wzrostu cen towarów i usług) oraz od przypisu składek (wzrostu płac i liczby ubezpieczonych) z poprzedniego roku. Należy pamiętać, że te zasady mogą zostać zmienione przez polityków.

Wypłata środków przeniesionych przez członka OFE na konto w ZUS będzie miała miejsce razem z wypłatą innych środków zgromadzonych przez ubezpieczonego w ZUS, pochodzących głównie z opłacanej przez lata składki emerytalnej, na zasadach i w terminach wynikających z przepisów prawa powszechnego.

W praktyce oznacza to, że środki przekazane z likwidacji OFE na konto ZUS zwiększą wysokość dożywotniej emerytury wypłacanej danej osobie.

Innymi słowy, gdyby nie przekazano tych środków z OFE do ZUS, to wypłacana nominalnie emerytura byłaby niższa, o ile ubezpieczony wypracuje taki kapitał, który wystarczy by emerytura była wyższa niż minimalna. Jednakże nie sposób określić precyzyjnie o ile %, czy złotych byłaby ona niższa, gdyż powyższe zależy od tak dużej liczby zmiennych, że oszacowanie powyższego jest możliwe tylko wówczas, gdy znamy indywidualne dane ubezpieczonego.

Natomiast w związku z faktem, że emerytura wypłacana z ZUS jest w obecnym stanie prawnym świadczeniem dożywotnim, to głównie potencjalna długość życia danego ubezpieczonego (okres przyszłego pobierania przez niego świadczenia emerytalnego z ZUS) będzie stanowiła czynnik porównania ze swobodą dysponowania środkami z IKE+. Jednocześnie raz jeszcze należy podkreślić brak dziedziczenia w tym modelu środków przekazanych z OFE na konto w ZUS.¹

¹ Środki zgromadzone na koncie w ZUS będą brane pod uwagę przy obliczeniu renty rodzinnej

Determinanty wyboru IKE+ czy ZUS

Jak wskazano powyżej, decyzja o wyborze IKE+ czy ZUS będzie miała charakter jednorazowy, bez możliwości dokonania jej modyfikacji w przyszłości. Dlatego też podejmując przedmiotową decyzję każdy z ponad 15,5 mln członków OFE powinien rozważyć co zrobić i jakie będą konsekwencje jego czy też jej decyzji. Dlatego też warto zidentyfikować czynniki (determinanty), jakie powinno się, czy też można wziąć pod uwagę indywidualnie podejmując przedmiotową decyzję. W ocenie Autorów Ekspertyzy powinny to być w szczególności następujące determinanty, przy czym dwa pierwsze będą zdecydowanie główną osią czekających nas dyskusji o tym co wybrać:

- **Zasady potrąceń publiczno-prawnych** – decyzją indywidualną jest to czy wolimy oddać teraz 15% opłaty przekształceniowej, czy też płacić w przyszłości nominalnie 17% lub 32% podatku od wypłacanej emerytury, z zastrzeżeniem, że efektywna stawka podatkowa może być w przyszłości inna (stan prawny na 29 marca 2021 r.),
- **Zasady dziedziczenia środków** – różnica między IKE+ a ZUS,
- **Płeć członka OFE** – z uwagi na fakt, że w obecnym powszechnym systemie emerytalnym polski ustawodawca różnicuje wiek emerytalny dla kobiet i dla mężczyzn, a także z uwagi na różnice w prognozowanym dalszym trwaniu życia,
- **Obecny wiek członka OFE** – inną perspektywę dla swoich środków z OFE posiada dzisiejszy 50 latek, a inną dzisiejsza 29 latka,
- **Stan zdrowia członka OFE i prawdopodobieństwo długiego życia** – z uwagi na fakt, że ustawodawca likwidując OFE różnicuje konsekwencje w zakresie dziedziczenia,
- **Wartość środków zgromadzonych w OFE** – inne bowiem znaczenie ma to czy podejmujemy decyzję dotyczącą 3 tysięcy złotych czy 30 tysięcy złotych.

Należy podkreślić, że decyzja o wyborze IKE+ vs ZUS ma charakter indywidualny i powinna zostać podjęta na poziomie jednostkowym w oparciu o analizę danego przypadku posługując się determinantami wskazanymi powyżej, jak też innymi czynnikami. Fakt, że dane rozwiązanie jest lepsze dla jednej osoby, nie oznacza, że automatycznie jest korzystniejsze dla drugiej.

Przykładowe wybory członków OFE

Dokonana przez Autorów Ekspertyzy analiza indywidualnych przypadków członków OFE, nie mająca jednakże charakteru badania statystycznego, pozwala na sformułowanie na zasadzie opisowej pewnych prawidłowości dotyczących spodziewanych wyborów członków OFE. W szczególności zidentyfikowano następujące przypadki:

Wybór przekształcenia w IKE+ powinien być opcją korzystniejszą dla:

- **Mężczyzn w wieku od 18 do 45 lat**, w przypadku których prawdopodobieństwo zgonu przed osiągnięciem wieku emerytalnego wynosi prawie 20%. Dla kobiet to prawdopodobieństwo jest czterokrotnie niższe i wynosi 5%. Oznacza to, że mężczyźni muszą dużo bardziej zwracać uwagę na aspekt dziedziczenia środków z OFE, jak i 37% wszystkich przyszłych składek emerytalnych.
- **Wszystkich, którzy zgromadzili na swoich rachunkach w OFE stosunkowo wysokie kwoty**, np. powyżej 50 000 zł, z uwagi na istotne ryzyko wprowadzenia w przyszłości tzw. „maksymalnej emerytury”, co będzie naturalną konsekwencją ewentualnego zniesienia ograniczenia emerytalnego, o czym ostatnio mówi się coraz częściej. Jeśli takie ryzyko się zmaterializuje osoba decydująca się na przeniesienie środków do ZUS może nie zwiększyć swojej emerytury z tego tytułu.
- **Wszystkich, którym „grozi” wysoka emerytura z systemu powszechnego**, z uwagi na fakt, że opłacali dotychczas wysokie składki emerytalne – prawdopodobieństwo, że takie emerytury nie będą opodatkowane jest niewielkie i raczej bardziej prawdopodobne jest, że coraz więcej ubezpieczonych będzie „wpadać” w wyższy próg podatkowy, który nie był zmieniany od 2008 roku (zmieniła się wielkość podatku z 40% na 32%) – opłata przekształceniowa w wysokości 15% może być dla nich korzystniejsza.
- **Wszystkich, którzy zgromadzili na swoich rachunkach w OFE stosunkowo niewielkie kwoty**, np. poniżej 10 000 zł, z uwagi na fakt, że nie wpłyną one w znaczący sposób na zwiększenie emerytury wypłacanej przez ZUS – można szacować, że każde odłożone 1 000 zł przekłada się na kwotę 3,8–4,5 zł miesięcznej emerytury dożywotniej (w zależności od wieku przejścia na emeryturę).

- **Wszystkich, którzy zgromadzili na swoich rachunkach w OFE stosunkowo niewielkie kwoty, np. poniżej 10 000 zł oraz którzy zgromadzili na swoich kontach w ZUS niskie kwoty** (np. długie okresy bezskładkowe, niskie składki, umowy niepodlegające składkom ZUS). Powyższe wynika z tzw. mechanizmu najniższej emerytury. Mechanizm ten pozwala na dopłacanie ubezpieczonemu ze środków FUS/ZUS do kwoty wysokości najniższej emerytury po spełnieniu warunku stażu pracy (20 lat kobiety i 25 lat mężczyźni), co daje tym osobom możliwość otrzymywania emerytury minimalnej bez potrzeby przekazywania tam środków z OFE, przy jednoczesnym pozostawieniu środków na IKE+.
- **Osób, które kierują się innymi niż ekonomiczne czynnikami w podejmowaniu decyzji o swoich środkach emerytalnych**, przykładowo:
 - preferujących swobodę dysponowania środkami po osiągnięciu wieku emerytalnego nad nieco wyższą emeryturą dożywotnią,
 - osób o mniejszej skłonności do podejmowania aktywności własnych (aby trafić do IKE+ nie trzeba niczego robić, nie trzeba wysyłać żadnej deklaracji).

Wybór przekazania środków do ZUS może być opcją korzystniejszą dla:

- **Kobiet, z rodzin charakteryzujących się długowiecznością**, z tego powodu, że na emeryturze kobiety żyją przeciętnie dłużej niż mężczyźni, co wynika z tablic średniej długości życia publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) – mogą zatem więcej zyskać przechodząc do ZUS. Kobiety dzięki stosowaniu tablic życia zyskują na wysokości emerytury „kosztem” mężczyzn.
- **Mężczyzn oraz kobiet, którzy charakteryzują się problemami z obsługą swojego zadłużenia**, a to z tego powodu, że środki na IKE+ nie są chronione przed zajęciami komorniczymi, a co do zasady środki znajdujące się w ZUS są chronione przez zajęciami komorniczymi.
- **Osób preferujących dożywotnie emerytury** nad dziedziczenie środków z OFE i dziedziczenie części przyszłych składek oraz swobodę dysponowania środkami z OFE po osiągnięciu wieku emerytalnego.

- **Osób, które mają do emerytury mniej niż 5 lat**, gdyż i tak większość ich środków z OFE została już przez nich przekazana w tak zwanym „suwaku” na dziedziczone subkonto w ZUS, mają bardzo wysokie prawdopodobieństwo dożycia do emerytury, więc aspekt dziedziczenia nie jest już tak istotny, a stopy zwrotu z subfunduszu będą niższe niż waloryzacje konta (obligacje są obecnie na bardzo niskim poziomie, średnia rentowność nie przekracza 1%).
- **Osób, które wierzą, że opłata przekształceniowa ma wadę prawną** (nie jest de facto podatkiem), która może spowodować, że przekazane do IKE+ środki mogą być ponownie przez kolejne rządy opodatkowane. Przeciętny Kowalski powinien mieć możliwość wykazania przed organami w przyszłości, że poniósł osobiście tę opłatę, pokazując historię swojego rachunku. Obecne przepisy nie mówią w jaki sposób zobowiązanie to zostanie przez OFE utworzone – czy poprzez zawiązanie jednej rezerwy od całości aktywów (wówczas ilość jednostek na rachunku uczestnika OFE się nie zmienia, a tylko wartość jednostki spadnie o 15%, czego Kowalski nie będzie miał w historii rachunku), czy też tak jak powinno być to zrobione – poprzez umorzenie 15% jednostek z każdego rachunku uczestnika OFE.
- **Osób, które wierzą, że w przyszłości może być istotnie podniesiona kwota wolna od podatku, mają krótki czas do przejścia na emeryturę (około 10 lat) i zgromadziły środki do około 50 000 zł.** Jeśli mają spełnione wszystkie te trzy warunki mogą nie odrobić opłaty przekształceniowej przed osiągnięciem wieku emerytalnego.

Porównanie wybranych aspektów IKE+ /ZUS

Tabela porównawcza IKE+ vs ZUS

Kryterium	IKE+	ZUS
Dziedziczenie środków przekazanych z OFE	tak	nie
Gdzie trafić będą nowe składki emerytalne	12,22% na konto w FUS (nie dziedziczone), a 7,3% na subkonto w FUS (dziedziczone)	19,52% tylko na konto FUS (nie dziedziczone)
Opłata przekształceniowa	15%	brak opłaty
Podatek przy wypłatach	Brak	17%/32%
Forma wypłaty	jednorazowa lub ratalna	emerytura dożywotnia
Waloryzacja/ stopa zwrotu	duża zmienność (możliwe wartości ujemne)	niska zmienność (nie niżej niż zero)

Podsumowanie

- Należy spodziewać się, że planowana likwidacja OFE stanie się faktem w latach 2021-2022.
- Każdy z 15,5 mln członków OFE będzie musiał w najbliższym czasie (czerwiec-sierpień 2021 roku) podjąć indywidualną decyzję w zakresie wyboru między IKE+ czy ZUS.
- Decyzja o wyborze IKE+ czy ZUS będzie miała charakter jednorazowy, bez możliwości dokonania jej modyfikacji w przyszłości, chociaż nie można wykluczyć podważania w przyszłości kwestii braku dziedziczenia środków przekazanych do ZUS.
- Bierna postawa członka OFE (brak decyzji o przekazaniu środków do ZUS) oznaczać będzie automatyczne przekazanie środków danej osoby na IKE+.
- Podejmując decyzję powinno się rozważyć co zrobić i jakie będą konsekwencje tej decyzji. Jako determinanty powinno się wziąć pod uwagę takie czynniki jak:
 - Zasady potrąceń publiczno-prawnych
 - Zasady dziedziczenia środków
 - Płeć członka OFE
 - Obecny wiek członka OFE
 - Stan zdrowia członka OFE i prawdopodobieństwo długiego życia
 - Wartość środków zgromadzonych w OFE

Zastrzeżenie

Niniejsza Ekspertyza została przygotowana na podstawie procedowanego w Sejmie projektu ustawy o likwidacji OFE (druk sejmowy nr 1005) i jest aktualna na dzień 29 marca 2021 roku. Nie można wykluczyć takich zmian legislacyjnych lub innych, które mogą wpłynąć na zmianę jej treści.

**INSTYTUT
EMERYTALNY**

**Instytut Emerytalny sp. z o. o.
ul. Solec 38 | 00-394 Warszawa**

biuro@instytutemerytalny.pl
www.instytutemerytalny.pl